

כל חוקת ישראל

ג

ודברתם אל הסלע: אין הכוונה שידברו עם הסלע ויצוו אותו ליתן מים⁵⁴, שהרי אין הסלע בר שמיעה. וכבר פירש בתרגום יונתן "ותומון תריכון ית כיפא בשמא רבא ומפרשא"⁵⁵, היינו בשם המפורש. אבל ב"למדגו" והובא ב"לקוט שמעוני" פירש "ודברתם" - דבר הלכה אחת או פרק אחד, יע"ש⁵⁶.

ואנחנו נוסף לבאר, שבאמת מי הבאר שהיו עד כה נהיו לטבע⁵⁷, כדאיתא במסכת פסחים (ג,א) שהבאר הוא מעשרה דברים שנבראו בערב שבת (בין השמשות)⁵⁸. ומי שאמר והיה העולם שגזר על העבים ליתן מים ועל הנילוס שישתפך

בשעתו, הוא יתברך גזר על אותו סלע שיהיה באר מהלכת. והרי גם היום בארה של מרים נראית, כעדות הגמרא פרק במה מדליקין (שבת לה,א)⁵⁹, וחכמים התרים את התבל מעידים שיש עוד היום במדבר סלע מוציא מים, אלא שלא בשפע כל כך. ועתה⁶⁰ כשנפסק הסלע מליתן מים לא היה זה משום שכלה הליכות הנס {כמו שהבינו העם שזהו שלא בתורת עונש אלא כדי להרגילים⁶¹ לטבע⁶². אבל באמת היתה הסיבה { כמו שעוצר הקב"ה מי מטר בשביל עון הדור⁶³ וידוע מנהג ישראל בעת עצירת גשמים מתאספים ברבים למקום אחד, אף שלא בכית המקדש מקום קרבנות וגילוי שכינה, וראש העם אומר דברי כבושים, ואח"כ מתפללים בצבור, כמבואר במסכת תענית⁶⁴. וביצה הקב"ה אשר משה ואהרן ילמדו את העם היאך יעשו לדורות בארץ ישראל⁶⁵, ויאמינו שגם בלי כח ועוז של משה אפשר לפעול בתפלת רבים. על כן צוה ה' להקהל הצדה אל הסלע, ושם היתה השכינה באותה שעה, ושמה יגידו משה ואהרן⁶⁶.

דבר הלכה ומוסר⁶⁷, וגם⁶⁸ דבר הלכה מעיל לתפלה⁶⁹, כדאיתא בתענית (י,א) 'התחילו היחידים מתענין, מאן נינהו יחידים - צורבא מרבנן⁷⁰. ובמסכת עבודה זרה (ג,ב) איתא: העוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהילים מב,ט) "יומם יצוה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי", ומפרש המקרא תועלת אותו חסד - "תפלה לאל חיי" - שהתפלה מקובלת. והיה הרצון שידברו משה ואהרן דבר הלכה⁷¹ ותוכחה⁷² ואח"כ יתפללו בצבור לצד הסלע, ובזה "ונתן מימיו" - לא יהיה בזה חדשות, אלא "מימיו" הרגילים⁷³ נעשים לטבע, יתן⁷⁴. וצנה עוד "והוצאת להם מים מן הסלע".

רמזי פרה (1) ני אמר

כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא (במדבר יט, יד)

הלכות פרה שתומות וחתומות ועם כל זאת האירו לנו הראשונים אי אלו חרכים. נציין פה כמה הערות:

א. הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, מז) אומר כי הפרה נחשבת לחטאת כי עניין טומאה הוא בגלל חטא או אשמה. וצריך להבין באיזה חטא מדובר.

ב. "זאת התורה, אדם פי ימות באהל, כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא" (במדבר יט, יד), בתרגום המיוחס ליונתן פירש: "כל מאן העליל למשכנא... מכל דבמשכנא ואפילו קרקעיתיה ואבנוי וקיסוי ומנוי, יהא מסאב שובעא יומין". וצריך להבין למה פירש כי "כל אשר באהל" מוסב דווקא על כלים, ו"כל הבא אל האהל" מוסב דווקא על אדם.

ג. עוד צריך להבין את המקרא עצמו שפתח עניין זה ב"זאת התורה".

הנה היה שם אדם גלמוד באוהל ואין אדם מתעניין בו, שמא רעב הוא, שמא צמא הוא, שמא שוכב לו על ערש דורי, ואין איש שם על לב. וכאשר כבה נרו פתאום מתעורר אורח לבוא, ועל זאת אומרת התורה: "כל הבא אל האהל... יטמא" - איפה היית עד כה, כשעדיין היית יכול להושיט יד לאותו חולה ומבודד? עכשיו שכבר שבק חיים לכל חי באת לזכות במצות קבורה? אכן "כל הבא אל האוהל" אשם הוא, ולפיכך יטמא. כל אחד מאתנו אם יעשה חשבון נפש אמיתי יראה עד כמה אשמנו כלפי כל החי. אין כל אדם שהוא עצמאי לגמרי, ואם חושב הוא כך הרי אשמתו רבה עד

לשמים, וכאשר מוטל מת לפנינו כי אז מתעוררים אנו לדעת גודל אשמתנו, וזוהי טומאה.

והנה שני מיני טהרה יש: יש תהליך של טיהור שאדם עושה לעצמו, כגון מי שנטמא בשרץ - טובל במקווה ודיו. אולם מי שנטמא במת ונוכח לדעת כי אשם הוא - אין טהרתו בידו, כי עיקר הטיהור הוא להיווכח ולידע עד כמה תלויים בני אדם זה בזה. ולפיכך רק אדם אחר יכול לטהר אותו בהזנתו עלינו את מי החטאת. בזה יובן מדוע הפרה מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, כי איזה טהור מיטמא? לא המזה, כי הוא הלא מקיים את חובתו לטהר אחרים, רק הנושא מי חטאת כשיעור הזאה ואינו מזה הוא מיטמא (ראה רש"י יט, כא)! מי שיש בידו לטהר את חברו ואינו עושה, הוא מיטמא! הטהרה נובעת מן ההכרה של אחדות הגורל המשותף לכולנו וחובת כל אחד לזולת, והרי זאת כל התורה כולה.

2
הצו
ל

11

16

17

26

31

36

41

46

51

11

אלא יעשה נס כדרכו. ועל זה צוהו ליקח את המטה⁷⁷, אבל הודיעו שבזה האופן לא יהיו עוד "מימי" שהיו צלולים ורבים, אלא יהיו "מים". וכן היה באמת שלא היו מים טובים כשהיה. תדע, שהרי גם אחר כן צעקו "כי אין לחם ואין מים" כמבואר להלן (כא,ה), אלא על כרחך אותם המים לא היו ראויים כל כך לשחות אנשים, וגם לא היו מרוכזים⁷⁸ כאשר יבואר, ולא היה רק לרווח צמאון אותה שעה ולבהמה. ובאשר ידע הקב"ה מראש שיתקלקל הדבר ולא יצליח משה בזה הדרך של תפלת רבים, על כן הגיד מראש אחרית הדבר שיקח את המטה⁷⁹.

(3) סע

ולכאורה הוא אך כפל לשון⁷⁵ ח"ו. וגם השינוי מלשון "מימי" ל"מים" לאו דבר ריק הוא. וגם השינוי "ודברתם" היינו משה ואהרן, "והוצאת" הוא משה לבדו. אלא הוא אופן אחר⁷⁶. שאמר הקב"ה אולי לא תעלה השעה לתורה ותפלה כראוי, וא"כ לא יגיע הטבע ליתן מימי, מ"מ לא יעזוב את ישראל בלי מים כלל.

(4) ס' ע' קריק 3' ככ

ומה שיראה לי בזה הוא: שהחטא במי מריבה היה על שלא דברו אל הסלע, כפשוט הכתוב. ויורה על זה לשון הכתוב שאמר (במדבר כ, כד): "על אשר-מריתם את-פי למי מריבה", ולא יפל זה הלשון על אקרום (שם שם, י): "שמעו-נא המרים", ולא על היותו כועס, אלא על שעברו על הצווי. ואולם עקר החטא שעליו באה השבועה היה על שהיה בענין ההוא מעוט אמונה, כמו שאמר הכתוב (שם שם, יב): "יען לא-האמנתם בי וגו' לכן לא תביאו".

ובאור זה הוא על זה הדרך: שעקר גדול אל התורה ושורש אל האמונה, שהוא מסתעף מאמונת ההשגחה, הוא, שהשם יתברך מקריח הטבע (יחזקת כפות רגלי המאמינים. כמו שאמר משה רבנו, אחר התפלה שסדר במזמור "תפלה למשה איש-האלהים" (תהלים ז), אמר (שם זא), שהלישב בסתר עליון ומתלונן בצל שדי, הנה הוא מבטיח אותו בעבור השם יתברך שיצילוהו מפח יקוש ומן הדבר ומן הפגעים הטבעיים, עד שידרך על-שחל ופתן וירמס כפיר ותנין.

ונמצא זה בקצת החסידים, כמו שאמר (ברכות לג, א) על רבי חנינא בן דוסא, שהניח רגלו על חור הערוד ונשכו הערוד ומת הערוד, הפך מה שהיה ראוי מדרך הטבע להיות. ואמר לתלמידיו: בני, לא ערוד ממית אלא חטא ממית. נמצא שהצדיקים משתנה הטבע על פי דבורם. אמרו (על רבי חנינא שאמר (תענית כה, א): מי שאמר לשמן והדליק יאמר לחמץ והדליק, והיה כן, ודברים אחרים כאלה. וכן אמרו על רבנו פנחס בן יאיר במסכת חלין (דף ז, א), שנחלק הנהר במאמרו פעמים הרבה, עם שאין הנהר בעל שכל, ונחלק למקמי מצוה ולחולקים עמהם. וכן בנחום איש גם זו ושאר החסידים שנזכרו במסכת תענית (דף כא, א), עצמו מספר הנסים שהיו נעשין על ידם בדבורם הקל, מזולת שביאם בזה נבואה או דבור או צווי מהשם יתברך. וכן אמר אליפו לאיוב (איוב כב, כח): "ותגזר-אומר ויקם לך", שיראה שזה דבר מסכם מהנביאים והמדברים ברוח הקדש - כאלו ששהטבע משתנה על פי הצדיקים כפי מה שירצו. וכל שכן על פי הנביאים שהיו הנסים מתחדשים על ידם ככל היוצא מפיהם, אמר אליהו (מלכים א' יז, א): "חיי-י? אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם-לפי דברי", ועוד אמר (מלכים ב' א, יב): "ואם-איש אלהים אני תרד אש מן-השמים ותאכל אתך ואת-חמשיך", והיה כן. וכן אלישע אמר (שם ז, א): "בעת מחר סאה-סלת" וגו', והיה כן. וכן (שם ו, ו): "ויצף הכרזל", ושאר הנסים שנעשו על ידו מבלי שיקדם לו נבואה או צווי השם יתברך על זה. וכן שאר הנביאים. ומשה עצמו אמר (במדבר טז, כט-לכ): "אם-כמות כל-האדם וגו', ואם-בריאה יברא יי וגו', ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם, ותפתח הארץ את-פיה" וגו', ולא נמצא שצוהו השם יתברך על כך. וכן אמר ישעיה (ישעיה מד, כז): "מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים".

ומי שיספק שהשם יתברך לא ישלים רצון הנביא או הצדיק או החסיד הראוי לכך, הנה הוא כמטיל ספק בתורה ובשרש משרשיה. וכל שכן במקום שיש בו קדוש השם, שראוי ומחויב לפרסם שהטבע משעבד ומכרח לעשות רצון שוקרי התורה ומקמי מצותיה. ומי

(2)

תל
מא

להתבונן כי לא מצאנו למשה שיעשה דבר
ועניו בלי ציווי השם קדם, בכל המופתים
ופלאות שעה, כמו מן, ושלי, ובאר, וקריעת
ים סוף, מה ש מצאנו בשאר הנביאים שעשו
מעצמם, והש"י הקים דבריהם, כמו הראשון
היה יהושע בעמידת השמש, וכמאמר הכתוב
(יהושע י, יד) "ולא היה ביום ההוא לפניו
ואקריו) לשמוע ה' בקול איש" וכן באליהו

בהר הכרמל (מלכים א-יח), ושמואל במטרו
 (שמואל א-יב), וזלת מה שמצאנו לו בדבר
 קרח - הלא דבר הוא! ונראה בזה, כי נביא
 אחר שהשגתו אינה באספקלריא המאירה,
 ונבואתו הוא כמשתגע, שהוא מופשט החומר
 ומשולל החושים, בזה הלא עין בעין נראה כי
 לא אלקים הוא, ורק כחות הנבואה האלקית
 באים מהמשיע היחיד אלפי רוחות לכל בשר.
 לא כן משה! כי הוא נשאר בחושיו, ומדבר
 כאדם עם חבירו וכמאמר השם (במדבר יב, ח)
 "פה אל פה אדבר בו" [ועיין ספרי (שם) ו
 ומדע 10]. אילו היה עושה כן, אז אמרו עליו
 כי הוא בעצם כח משיע משוד הטבע,
 ועשאוהו לאלקי לעבדו, לכן מפני שהיה קל
 הטעות להמיר כבודו באל שדי, לא עשה
 שום גס ופלא מעצמו בלי מה שיצוה הש"י
 מקודם. אחרי סבלו תלונות ורגשות בני
 ישראל, שידעו כל ישראל כי הוא "איש
 משה", והוא לא יעשה דבר מעצמו בלתי השגחת
 השם הפרטית, העושה בבריתו כפי תפץ
 חפמתו. לבי בדבר קרח, אשר צעקו (טו, ג)
 "כי כל העדה כולם קדושים", כעם ככהו,
 כקטן כגדול, הכחישו מעלת משה וחשדוהו
 בדברים פחותים. הטילו ספיקות כי עשה כל
 התלוקה בכהונה ולויה מלבנו, אז לא חשדו
 אותם כי יטעו במעלתו להחשיבו אלקי, והראה
 כי מרצו ה' עשה את כל אלה 11. אולם עכשיו,

שהראה בדבר קרח שעה מעצמו 12, אז כאשר
 לא היה מים לעדה, מה אמרו דברי גרגו, על
 כבודו חש, על מה שאין מים לעדה לא
 יחיש? אז בהעדר עשנתו מעצמו לחוש
 לעונתם ולגזור אומר להסלע "תן מימך" היה
 הילול השם 13. לכן אמר "לא חביאו" וכו'.
 כן נראה לי לישב דברי ר"י אלבו, ועצם
 הדבר מושכל.

כ, יא ויצאו מים רבים, ותשת העדה ובעירם.
 דע, כי הברכה אשר היא בחפץ השם ובסכר
 פנים יפות, היא אינה מהוללה בכמותה, רק
 באיכותה. כי זה ענין יותר נשגב ויותר נאה
 אשר במעט המזון יושבע רעבונו, ובמעט השתייה
 יושבר צמאו. וכמו שהבטיח בברכותיו (נצפרא
 פ, ה) "ואכלתם לחמכם לשובע" - שיהא
 אוכל קמעה ומתברך במעיו, רש"י. ולכן אמרו
 ז"ל: לא נתקרה דעתם של ישראל עד
 ששמעו "ואכלתם לחמכם לשובע" - שזה
 ענין נשגב שבמעט המזון יספיק לנפשו. ואם
 יאכל האדם מזון היוצא מידו של הקב"ה הוא
 אושר נפשי ומזון רוחני, כאשר הפליאו רז"ל
 במן: "לחם אבירים" (תהלים עח, כה), ולכל
 אחד הוא לפי שלימותו, כמאמרם ביומא (עג,
 א): לצדיקים (יוד על פתח בתיהם, בינונים
 יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו... צדיקים
 לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו ברחיים).
 ולכן, אילו לא שינו מאמר השם ועשו כפי
 מצותו, היה הברכה במעשים באיכות לא בכמות,
 כאשר היה כמו שהמרכה לא העדיף מעומר
 (שמות טו, יח), והנה מספיק. ושתייתם היה גם
 כן ענין נפשי אשר בזה נבדלו מן שתיית
 הבהמה, אשר רק לכבות חום הצמאוי מאש

הקייבה. אולם כאשר לא נתקדש שמו יתברך,
 או היה הברכה בכמות לא באיכות, והיה בו
 שתייתם שיה לשתיית הבהמה. וזה שאמר
 השם (פסוק ח) "והוצאת להם מים" וכו', ולא
 תזכיר "מים רבים" (גם בבשלח טו, כב-ה)
 לא נזכר. "והשקית את העדה ואת בעירם",
 ו"את" - אפסוקיה קרא [כדאמר בבבא קמא
 סה, ב על קרא ד"ואת אשמו"], היינו
 ששתייתם תהיה נבדלת משתיית הבהמה. אולם
 כאשר לא עשו כפי ציווי, או "ויצאו מים
 רבים ותשת העדה ובעירם" - שניהם שוים
 בשתייתם, והברכה אינה רק בכמות.
 הר"י אלבו, פרק כב (המאמר הרביעי) חשב
 כי חטא מי מריבה הוא על שלא קידש -
 משה שמו, כי כאשר ראה כי העם צמא מים,
 היה ראוי לאיש כזה לקדש שמו יתברך ולעשות
 מעצמו להוציא מים מסלע, מה יעשה רצון
 צדיק ועצת עבדיו ישלים. ובוה כבר דברו
 החכמים, וספריהם אין אתי. ובאמת ראוי

וישלח משה מלאכים אל אדום וכו' וישלח מלאך ויוציאו ממדבר. והקשה כבוד
 גיסי הה"ל מו"ה פינקס ז"ל, האצד"ק סערענטש, הלל נהגדה של פסח
 אנו אומרים להיפך ויוציאו ה' ממדבר לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח וכו', הלל
 הקצ"ה צכזו וצנעמו וכו', והוא מדברי חז"ל, ומתוך שם כדרכו נקודש, ולפע"ד
 נראה דפנה רש"י ל פירש מלאך זה משה, מחלן שהנציחים קרוים מלאכים, והנה
 ידוע ההגדה שזין נבואת מרע"ה וזין שאר הנציחים, שאלו משה היתה השכינה
 עזרת מתוך גרונו וכל מה שמה אמר לו עשה היה נחשז כאלו הקצ"ה צנעמו
 כזיכול אמר לו עשה. ועתה נאל לציאור מה שאנו אומרים נהגדה של פסח ויוציאו
 ה' ממדבר, היינו, הוא צנעמו, יען שעשיית משה נחשזת כאלו הקצ"ה צנעמו
 כזיכול עשה כל מה שעשה משה, משח"כ כאלו, וכתיב, וישלח משה אל מלאך
 אדום והוא צנעמו מוגדל ענותנותו לא היה רוצה לומר אלל וישלח מלאך, היינו,
 שליח כמו שאמר כאלו וישלח משה מלאכים, יען שלא רצה להגדיל את מעלת
 עצמו ולומר שהשכינה מדברת מתוך גרונו.

תל מא 6

3

יאסף אהרן אל עמיו, כי לא יבא אל הארץ וכו' (כ:כד)

לכאורה הלשון קצת מוקשה, דהיי צריך לומר ולא יבא לארץ כיון
 דהגיע זמנו להסתלק מן העולם בגלל חטא של מי מריבה. וי"ל דבא ללמד
להיפך, דאלמלא הי' אפשר לו לבוא לארץ או לא הי' מגיע זמנו עדיין, אבל
כיון שכבר השלים עבודתו בזה העולם והיינו משום דלא יבא אל הארץ,
ע"כ הוא צריך להסתלק, וע"כ יאסף אהרן אל עמו. ושמעתי דהאדמו"ר
מבלאזנב הצבי לצדיק הספיד את אחיו האדמו"ר מביקובסק וצ"ל שנפטר
בהיותו עדיין צעיר בימים, אמר על אחיו, שאין חידוש שנפטר צעיר כי
השלים בשנים מועטים את כל עבודתו, וע"כ אין לו עוד מה להשתלם
בעוה"ו, וע"כ שבק חיים לכל חי. וכזה פירשנו מה שנאמר במיתת נדב
ואביוהו וימותו נו"א לפני ה' בהקריבם אש זרה לפני ה' במדבר סיני, ובנים
לא היו להם, דמה שהוסיף ובנים לא היו היינו דאלמלא הי' להם בנים עוד
היו צריכים לחנך אותם, וא"כ היו להם עדיין עבודה בעוה"ו ולא היו נפטרים,
 אלא דבנים לא היו להם.

① ט"ו ט"ז
 ע"כ

⑧ 101
 ע"כ

שיראה המכשולות שבדרך העולם, ונמצאים הפתאים
 חולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד
 תחלה, והוא מה שאמר הכתוב (משלי ה, ט): "דרך רשעים
 כאפלה לא ידעו במה יכשלו"; ואמר (שם כב, א): "ערום
 האה רעה ונסתר ופתים עברו ונענשו", ואמר (שם יד, טז):
 "וכסיל מתעבר - ובוטח". כי לבס פריא להם כאולם,
 ונופלים - טרם ידעו מהמכשול כלל.

כלל הדרך: יהיה האדם מעין על מעשיו כלם ומפקח
 על כל דרכיו, שלא להניח לעצמו הרגל רע ומדה רעה,
 כל-שבן עברה ופשע.

והנני רואה צדק לאדם, שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו
 דבר יום ביומו, כפסוקים הגדולים אשר יפלו תמיד כל
 עסקיהם למען לא יתקלקלו. ויקבע עתים ושעות לזה,
 שלא יהיה משקלו עראי, אלא בקביעות גדול, כי רב
 התולדה הוא.

והטעות השני, והוא קשה מן הראשון, הוא - שמטעה
 ראיתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב
 כאלו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם
 הרעים.

וחכמים, זכרונם לברכה, הורגנו בפרוש צדק החשבון
 הזה. והוא מה שאמר, זכרונם לברכה (בבא בתרא ע"ב, ב):
 "על פן יאמרו המשלים באו חשבון (במדבר, חקת כא, כ) -
 על פן יאמרו המשלים ביצדם, באו ונחשב חשבוננו של
 עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד
 הפסדה" וכו'. וזה, כי העצה האמתית הזאת, לא יוכלו
 לתת אותה ולא לראות אמתה, אלא אותם שכבר יצאו
 ומתחת יד יצרו ומשלו בו. כי מי שהוא עדין חבוש

פי אין די שחסרה מהם ראית האמת, לראות הרעה
 אשר נגד פניהם, אלא שנראה להם למצא ראיות

גדולות ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות ולדעותיהם
 הפחובות, וזאת היא הרעה הגדולה המלפפתם ומביאתם
 אל באר-שחת. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיהו, י): "השמן
 לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו
 ובאזניו ישמע ולבבו יבין" וגו'. וכל זה מפני היותם תחת
 החשך וכבושים תחת ממשלת יצדם. אך אותם שכבר
 יצאו מן המאסר הזה, הם רואים האמת לאמתו ויכולים
 ליעץ שאר בני-אדם עליו.

במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול
 להפירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא
 כהולך בחשך, שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות
 אותם.

והוא מה שאמר, זכרונם לברכה (בבא מציעא פ"ג, ב):
 "יתשת חשך ויהי לילה" (תהלים קד, כ) - זה העולם הזה,
 שדומה ללילה. והבן במה נפלא המאמר האמתי הזה
 למי שמעמיק להבין בו.

הא למה זה דומה, לגן-המבוכה, הוא הגן הנטוע
 לצחוק, הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים
 כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומערבים, כלם
 דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל האכסדרה
 אחת שבאמצעם. ואמנם השבילים האלה, מהם ישרים
 ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם
 ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם החולף בין השבילים, הוא
 לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמתי או
 בבזבז, כי כלם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה
 אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאות וטביעות-עין.

כי הנה חשך הלילה, שני מיני טעיות אפשר לו שיגרם
 לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו
 כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא
 אדם, ואדם כאלו הוא עמוד.

פן חמריות וגשמיות העולם הזה, הנה הוא חשך
 הלילה לעין השכל, וגורם לו שתי טעיות: אינו מניח לו

שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית, שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה, הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמתיים והפוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בם, לומר: 'זה הדרך לכו בו' והנה מי שירצה להאמין לו - יגיע למקום המיעד; ומי שלא ירצה להאמין ירצה ללכת אחר עיניו - ודאי שישאיר אובד ולא יגיע אליו!

1
6
9
pe

בן הדבר הזה: מי שעדין לא משל ביצרו, הוא בתוך ה"שבילים", לא יוכל להבחין ביניהם. אך המושלים

ביצורם, שכבר הגיעו אל ה"אכסדרה", שכבר יצאו מן ה"שבילים" וראו כל הדרכים לעיניהם בברור - הם יכולים לייעץ למי שירצה לשמע, ואליהם צריכים אנו להאמין! ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו? "באו חשבון, באו ונחשב חשבוננו של עולם", כי כבר הם נסו וראו וידעו, שזה לבדו הוא הדרך האמתית להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש, ולא זולת זה.

11
16

כללו של דבר: צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן, ובזמן קבוע לו בהתבודדו, מה הוא הדרך האמתית לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו. ואחר כך יבוא להתבונן על מעשיו אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל לטהר מכל רע ולישר כל דרכיו, וכמו שהכתוב אומר (משלי ה, כו): "פלא מעגל רגלך - וכל דרכיך יבנו", ואומר (איכה ג, כו): "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'!"

14

5